

## **Magyar Innovációs Szövetség**

**A találmányok iparjogvédelmi oltalmának támogatására kiírt pályázatok tapasztalatainak értékelése, javaslatok a továbbfejlesztésre, a támogatott találmányok hasznosításának elősegítésére**

**Készítette:**

**Vincze Éva**

**2005. június**

## Tartalomjegyzék

### Bevezetés

1. A külföldi iparjogvédelmi oltalom megszerzése támogatásának jogi, szervezeti, pénzügyi keretei
2. Az iparjogvédelmi oltalmak támogatásának statisztikai elemzése
3. A támogatások hasznosulása
4. Az érdekeltségi, pénzügyi szabályozási feltételek a találmányok hasznosításában
5. Iparjogvédelmi tájékoztatás
6. Javaslatok a támogatási rendszer átalakítására, a hasznosítás elősegítésére

### Forrásmunkák

### Mellékletek

### **Bevezetés**

A világgazdaság mai körülményei között a gazdasági siker az alkalmazott szellemi javaktól függ. Hazánk gazdasági növekedésének is a feltétele a verseny-, illetve exportképes termékek és szolgáltatások bővülése. Ehhez kutatás-fejlesztésre, eredményeinek alkalmazására, az innováció ösztönzésére van szükség. Ennek kereteit az Országgyűlés által 2004. második felében elfogadott, a Kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló törvény határozta meg. A törvény alapvető célja, hogy segítse a magyar gazdaság versenyképességének növekedését, fejlessze a nagy hozzáadott értéket létrehozó, magas szintű tudáson alapuló termelést és szolgáltatásokat.

Az innováció fogalma többféleképpen értelmezhető. Az azonban vitathatatlan, hogy egy nemzetközi viszonylatban is új felfedezés, találmány és annak alkalmazása, innovációs tevékenységnek minősül. Egy találmány sikeres gazdasági hasznosításának előfeltétele az, hogy az új termék, vagy újdonságot jelentő technológiai eljárás iparjogvédelmi oltalmat kapjon Ennek hiányában a piaci hasznosítás eredményét illetéktelen gazdasági szereplő arathatja le. Nem elegendő az oltalom megszerzése a hazai piacon, hanem – ha valóban jelentős új alkotásról van szó - érdemes külföldön is megszerezni az iparjogvédelmi védettséget. A világgazdaság globalizálódásával a széleskörű nemzetközi védettség egyre fontosabb szerepet kap.

A külföldön történő szabadalmaztatás költségei azonban jelentős összeget emésztenek fel, amivel a feltalálók általában nem rendelkeznek. Ezért a **Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, illetve jogelődje 1992 óta pályázati úton támogatást nyújt a magyar szellemi termékek külföldi iparjogvédelméhez.** A támogatási célleírányzat felhasználásának szervezése, nyilvántartása céljából Pályázati Iroda működik. Az Iroda hatósági felügyelete az évek során több főosztályhoz tartozott, de eddig – a pénzügyi elszámolásokon kívül – még nem találkoztam olyan elemzéssel, amely szakmailag értékelte volna a támogatások felhasználását, azok hasznosulását. Meglátásom szerint csak az Innovációs

Főosztály szánta rá magát arra, hogy érdemben foglalkozzon a külföldi iparjogvédelem támogatásának kérdésével.

Jelen tanulmány a 13 éve működő pályázat eredményeit, buktatóit kívánja értékelni, a továbbfejlesztés irányának megjelölésével. Ezzel kíván támpontot adni azon feltételek kialakításához, amelyek lehetővé teszik, hogy a támogatási, ösztönzési elemek változtatásával jobban gyümölcsözzenek a magyar emberek tudásában, kreativitásában rejlő lehetőségek. A gazdaságot említettem elsősorban, de a találmányok elemzése során több egészséget, környezetvédelmet érintő találmányra is bukkantam, amelyeknek jó része most a feltalálók fiókjaiban hever.

#### *Az elemzés előzménye, megközelítési módja*

Az elemzés megírásához támpontot adott Reményi Péter nemrégiben megjelent cikke a hazai találmányok hasznosításáról. A cikkben a Magyar Szabadalmi Hivatalnál végzett azon kutatása eredményeivel foglalkozott, amelyben az 1989 és 1994 között bejelentett és legalább egy ipari nagyhatalomnak számító országban, illetve régióban is szabadalmaztatott magyar találmányok között keresett sikeres találmányokat.

Reményi a hasznosítás életútjának első fázisaként a termék alapjául szolgáló ötlet megszületését, az ötlet alkalmazhatóságának bebizonyosodását tekinti, amelyet a szabadalmaztatás zár le. A külföldi szabadalmazást azért jelölte meg feltételként, mert mint megállapította „Csak egy Magyarországra vagy néhány kis országra vonatkozó szabadalom nem piacképes, nem érdekli a nagy nemzetközi cégeket. Ezek a vállalatok csak olyan megoldásokkal kezdenek el foglalkozni, amelyekre meg tudják szerezni a szabadalmi oltalmat, hogy ennek védelmében extraprofitra tehessenek szert.”

Reményi az 1989 és 1994 közötti találmányokat vizsgálva 31 sikeresnek mondható találmányra bukkant, s arra a megállapításra jutott, hogy az 1992 utáni bejelentések feltalálói közül azoknak, akiknek szükségük volt rá, a 75%-a kapott az említett pályázati rendszer keretében támogatást. Azok a feltalálók, akik részesültek a támogatásból nagyon elismerően szóltak erről a lehetőségről. Bevallásuk szerint, ha ez a lehetőség nem lett volna, valószínűleg nem jelentették volna be találmányukat külföldön. Akkor még ennyi szabadalom sem jelenhetett volna meg a világpiacon.

A szerző a magyar találmányok alacsony fokú hasznosulását alapvetően abban látja, hogy „az embereket a megszokott tárgyaik veszik körül, az életüket ezek használatával egy megszokott rendben élik, ebben a körben biztonságban érzik magukat. A technikai fejlődésnek köszönhetően lényegében semmiben sem szenvednek hiányt, ezért nem szívesen változtatnak ezen a rendszeren. Így egy új termék vagy eljárás elfogadtatása és alkalmazása természetes reakcióként ellenállásba ütközik.”

Én vitatkoznék ezzel a megállapítással. Véleményem szerint az emberek nagy része, mint fogyasztó igenis hajlamos az életét megkönnyítő, jobbá, érdekesebbé tevő újdonságok befogadására, ha ahhoz elérhető áron hozzájuthat. Gondoljunk csak a mobiltelefonra. Korábban sok embernek még telefonja sem volt nálunk. Ma már az egész ország lakossága korra, nemre, rangra való tekintet nélkül mobilozik.

Ugyanígy terjed a számítógép is. Természetesen előbb a fiatalabb korosztály körében volt népszerű, de, ha az ára az átlagpolgár számára is megfizethető, a családokban mindennapossá válik. Nem beszélve arról, hogy van egy, ún. presztízs fogyasztói réteg, amelyik kifejezetten keresi az új, egyedi dolgokat, még akkor is, ha drága, de ez számára elérhető. Ők hozzák az első extraprofitot a találmányból. Én sokkal inkább a gyártók, a technikát, eljárásokat bevezetők körében látom azt, hogy nehezen fogadják be az újat, különösen a kívülről jövő új ötleteket, megoldásokat. Ennek több tényezője van, amire az elemzésben visszatérek.

Az említett cikk a találmányok hasznosítását három oldalról vizsgálja: a feltalálóról, a hasznosítóról és a termékéről. A feltaláló, mint a szellemi tulajdon birtokosa számára már az is hasznosítás, ha sikerül pénzhez vagy valamilyen más előnyhöz jutnia a szabadalma révén. Míg részéről a találmányok hasznosításának kérdése döntően a magyar gazdasági növekedésre gyakorolt hatása szempontjából lényeges. Ez a szempont azért is fontos, mivel a költségvetés támogatja a találmányok külföldi jogvédelmét.

### **1. A külföldi iparjogvédelmi oltalom megszerzése támogatásának jogi, szervezeti, pénzügyi keretei**

A 3534/1991. Korm. hat. alapján **az Országos Találmányi Hivatal hozta létre a találmányok Külföldi Szabadalmazását Támogató Pályázatot** és a pályázatok elbírálást végző Bíráló Bizottságot, mely a Központi Műszaki Fejlesztési Alapból elkülönített keret terhére nyújtott támogatást a találmányok külföldi szabadalmaztatásához. A pályázatokat az OTH Pályázati titkársága kezelte.

Szervezeti változás folytán **1997-től a pályázat a Gazdasági és Közlekedési Minisztériumhoz, illetve jogelődjéhez került**, ahol a kezelői feladatokat az idők során több főosztály látta el (Technológiai Főosztály, Szabályozási Főosztály, Elektronikus-gazdaság Fejlesztési és Szabályozási Főosztály, Ipari főosztály, 2003. II. félelvtől az Innovációs és Környezetvédelmi Főosztály, ma már Innovációs Főosztály). Ez utóbbi időponttól rendelkezünk konkrét információkkal a pályázatokról, a támogatások odaítélésének módjáról, szempontjairól.

**A pályázatot a Pályázati Iroda** 3 fős személyi állománya **működteti**. Feladata a pályázatok nyilvántartása, meghirdetése, elbírálásra való előkészítése, az eredményről a pályázók értesítése. Az Iroda 2004. júliustól szakmai, szervezeti és pénzügyi indokok alapján a Magyar Vállalkozásfejlesztési Közhasznú Társaság, mint közreműködő szervezet keretében működik.

**A pályázat pénzügyi forrása a GKM Magyar találmányok külföldi bejelentése célélőirányzata.** A célélőirányzat felhasználásáról korábban a 6/1997. (III. 7.) IKIM rendelet intézkedett. A jelenleg működő pályázat az egyes iparjogvédelmi oltalmak megszerzésének és fenntartásának a magyar találmányok külföldi bejelentése célélőirányzataból történő támogatásáról szóló 9/2003. (II. 28.) GKM rendeletben foglaltak szerint került meghirdetésre. (1. számú melléklet). A rendelet az Európai Unióhoz történő csatlakozás előkészítéseként a közösségi joggal összhangban szabályozta a külföldi iparjogvédelmi oltalmak megszerzésének támogatását. Az új szabályozás fontos pontja, hogy a kapott támogatás visszafizetési kötelezettség

nélkül nyújtható, míg korábban a hasznosítás eredményéből a támogatást a célleírányzatba vissza kellett téríteni.

A pályázat meghirdetett célja: „elősegíteni az innovációs folyamatokat, ezen belül a találmányok, a növényfajták, a használati minták oltalmának külföldön történő megszerzését és fenntartását, valamint a formatervezési minták külföldön történő megszerzését és megújítását. Célja továbbá a magyar szellemi export bővítése, illetve a külföldön értékesített magyar áruk utánzásának megakadályozása.”

Pályázatot nyújthatnak be magánszemélyek, kis- és középvállalkozások, közhasznú szervezetek, kutatóintézetek és oktatási intézmények. Tehát lényegében a legszélesebb potenciális feltalálói kör. Nem nyújthatnak be viszont pályázatot, ezek valamilyen társaságai, konzorciumai.

Kissé komikusnak látszik a honlapon megjelent „Lejáratának ideje: 2010. 02. 04. csütörtök 16:14” (2. számú melléklet)

### **Pályázható jogcímek:**

- a) A külföldi szabadalom, növényfajta-oltalom, használati vagy formatervezési mintaoltalom megszerzésének költségei,
- b) A külföldi szabadalom, növényfajta-oltalom vagy használati mintaoltalom fenntartásának költségei,
- c) A külföldi formatervezési mintaoltalom megújításának költségei.

(A továbbiakban szabadalomról írok, részben az egyszerűség kedvéért, részben pedig azért, mert a benyújtott pályázatok döntő részét ez teszi ki.)

### **A pályázat elbírálásának alapvető kritériumai:**

- a szabadalom, a növényfajta-oltalom, a használati vagy formatervezési mintaoltalom megszerzésének esélyei a pályázatban megjelölt országokban;
- a szabadalom, a növényfajta-oltalom, a használati vagy formatervezési mintaoltalom hasznosításának várható lehetőségei, gazdasági hatásai.

A nemzetközi szabadalmi eljárásban PCT I. ill. II. eljárásra, valamint a nemzeti szakaszra nyújtanak be kérelmet a pályázók. A PCT I-II. eljárás az összes PCT tagállamra érvényes nemzetközi bejelentést jelent. A PCT-II. eljárás keretében nemzetközi elővizsgálat történik, benyújtásával a találmány tárgya a megjelölt államokban ideiglenes oltalmat is élvez. A szabadalmi bejelentés érdemi vizsgálatára és az oltalom engedélyezésére a nemzeti eljárás keretében kerül sor a tagállamok nemzeti jogszabályainak megfelelően.

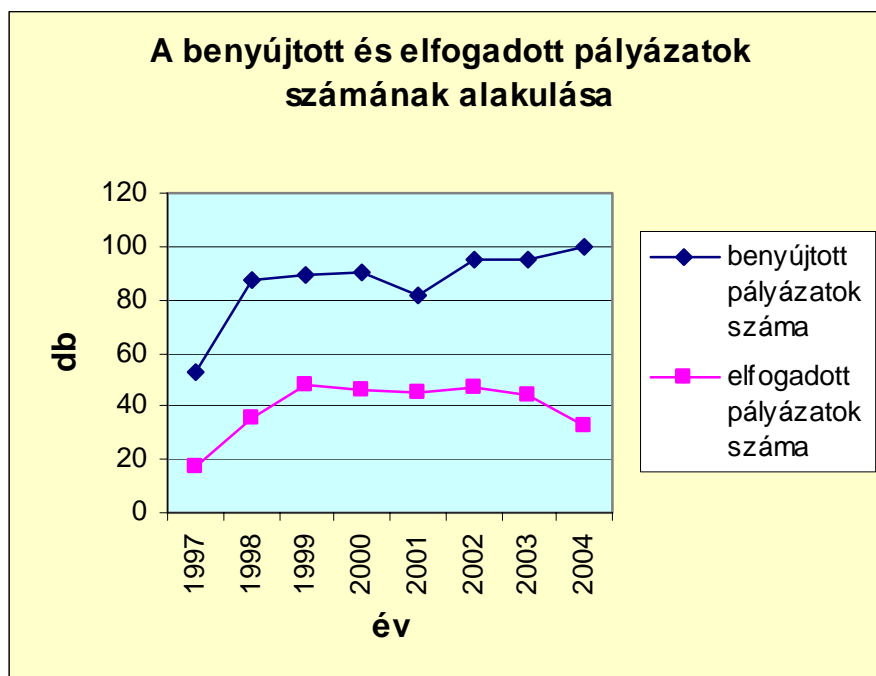
A PCT I-II. eljárás költségei pár százezer forintot tesznek ki. A szabadalom nemzeti érvényesítése több 10 milliós költséggel is járhat, attól függően, hogy mely országokban kívánja a feltaláló a találmánya szabadalmi jogait érvényesíteni. A kört a piaci értékesítési lehetőségek határozzák meg. Fontos tapasztalat azonban, hogy a világgazdaság globalizációjával egyre szélesebb nemzeti körben célszerű védetté tenni a valóban értékes szellemi alkotásokat. Korábban általában megjelölték az európai országokat, az USA-t és Japánt. Az utóbbi időben bekerültek a nemzeti

oltalom körébe a távol-keleti, egyes dél-amerikai és afrikai országok, ami egyre növeli a nemzetközi szabadalmaztatás költségeit. Reményi Péter cikkében is jelezte, hogy csak a széles körben külföldön is szabadalmazott termék, illetve eljárás a piacképes.

A támogatás elfogadásáról, illetve elutasításáról 15 tagú, neves szakemberekből álló **Bíráló Bizottság** javaslata alapján a vállalkozásfejlesztési és kereskedelmi helyettes államtitkár dönt. A Bíráló Bizottság elnökét és helyettesét a 18/1999. (IV. 28.) GM rendelet alapján a miniszter nevezi ki. Tagjait pedig a miniszter kéri fel. A kinevezés és felkérés 5 évre szól. A 15 tagú Bizottságban a rendelet alapján a tudomány, az érintett minisztériumok és országos hatáskörű szervek, gazdasági és szakmai kamarák, valamint szakmai érdekképviseleti szervek képviselői vesznek részt. Többségében egy-egy műszaki, természettudományi, egészségügyi szakterület képviselőjéből valamint tekintélyes, innovációban jártas gazdasági szakemberből áll a Bizottság. Évente ötször ülésezik, s az időközben beérkezett pályázatokról kialakítja állásfoglalását,

A Bíráló Bizottság javaslatának kialakítása a bizottsági tagok számára alapos mérlegelést igényel. Reményi Péter a vizsgált 6 év alatt a már szabadalommal rendelkező találmányok között talált 32 sikeres találmányt. A Bíráló Bizottságnak egy még korábbi szakaszban, a külföldi szabadalmaztatási lehetőségeket és a várható nemzetközi piaci fogadtatást is mérlegelve kell javaslatát kialakítani, amelynek alapján még nagyobb kockázattal lehet a sikereket előre jelezni.

Az 1997. év óta történt döntéseket az alábbi ábra mutatja:

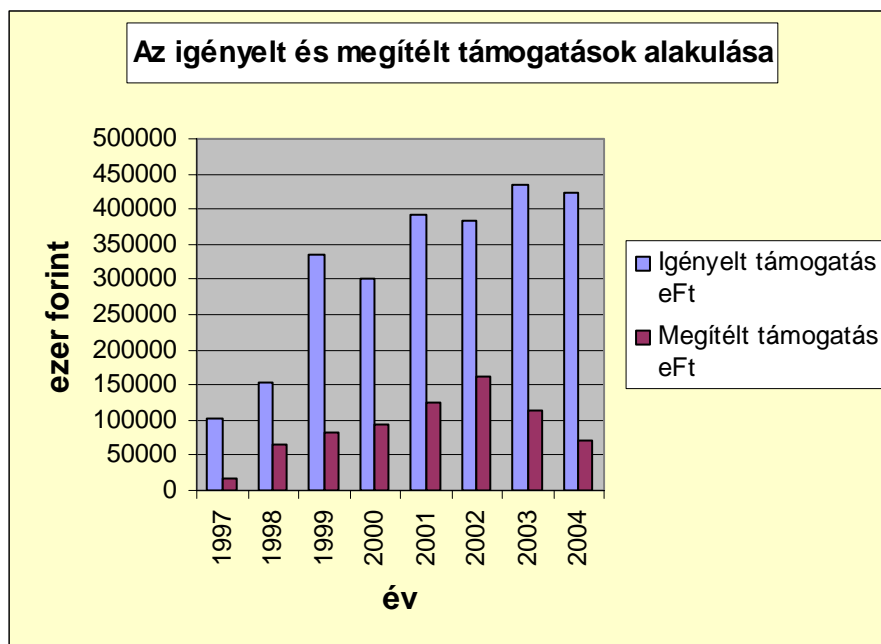


Az ábrán látható, hogy **2004-ben a benyújtott pályázatok száma már elérte a százat, míg az elfogadott pályázatokot ábrázoló diagram 2002. óta lefelé mutat.**

**A pozitívan megítélt pályázatok csökkenésében nem a pályázatok minősége, hanem alapvetően a pályázatokra fordítható célleírányzat folyamatos csökkenése játszott szerepet.** 2003-ben még 200 millió forint volt a célleírányzatban jóváhagyott keret, 2004-ben 95,2 millió forint, 2005-ben pedig már csupán 72 millió forint. E keretből történik még az előírányzatot működtető Pályázati iroda költségeinek fedezete is. A célleírányzat csökkenése a korábbinál is megfontoltabb döntéseket tesz szükségessé. A támogatások odaítélésénél ezért is került előtérbe a hasznosítás szempontja. Ez két fontos kritériumot jelentett:

- Elsősorban olyan pályázatok kerültek elfogadásra, amelyek vagy vállalkozás, illetve intézmény tulajdonában vannak, magánszemélyek esetében pedig már hasznosítóval való szerződéskötés történt,
- Továbbá előnyben részesültek azok a pályázatok, amelyeknél a külföldi szabadalmazás folyamata már előbb tart, tehát nemzeti szakaszba lépett, a PCT I-II.-re pályázatot benyújtók különösen indokolt esetben részesültek támogatásban.

Az odaítélt támogatási összegnek az igényelthez viszonyított aránycsökkenését jól érzékelteti a következő ábra:



(Meg kell azonban jegyezni, hogy a döntési szempontok között nem szerepel a támogatott anyagi helyzete, s mivel a támogatás 2003. óta visszafizetési kötelezettség nélküli, szemmel láthatóan olyan pályázók is benyújtanak kérelmet, akik ki tudnák eddigi eredményeikből gazdálkodni a forrásokat, de kiegészítő állami forráshoz szeretnének jutni.)

Az igényelt és megítélt támogatások alakulását a következő számszerű adatok jellemzik:

Év	Benyújtott pályázat db	Elfogadott pályázat db	Igényelt támogatás Ft	Megítélt támogatás Ft
1997	28	17	101 507 354	17 840 000
1998	53	36	154 605 280	66 668 930
1999	87	48	334 676 244	81 721 571
2000	89	46	301 982 513	93 018 825
2001	90	45	391 305 340	123 782 940
2002	86-4*	47	384 366 753	163 317 230
2003	106-9*	44	435 439 155	113 253 570
2004	101-1*	43	424 321 661	70 026 098

\*visszavonta pályázatát

**A döntésekről az érintettek írásbeli értesítést kapnak, elutasítás esetén indokkal.** A támogatást kapott pályázatok jegyzéke megjelenik a minisztérium hivatalos értesítőjében és az interneten is. A döntések után általában néhány reklamáció érkezik a minisztériumhoz, de nem ritka az sem, hogy a feltaláló a sikertelen hasznosítási kísérletek után fordul a minisztériumhoz – esetleg egyenesen a miniszterhez – kudarca orvoslásáért és a hasznosítás elősegítéséért, időnként meglehetősen indulatosan megfogalmazott levelekben. A feltalálók egy része szemmel láthatóan nem érzékeli a piacgazdasági változásokat, és még mindig a minisztériumtól várja a hasznosítást. A minisztérium viszont csak annyit tehet, hogy megfelelő intézményi, szabályozási kereteket dolgoz ki ahhoz, hogy a találmányok a lehetséges hasznosítókhöz, a vállalkozásokhoz kerüljenek.

**A támogatottal a GKM szerződést köt, mely tartalmazza a támogatási összeg kifizetésének ütemezését és feltételeit.** A szerződés értelmében a támogatottnak a támogatás ideje alatt, valamint a támogatás teljesítésének véghatáridejét követő 5 éven keresztül, évente a tárgyévet követő év február 15-ig írásbeli beszámolót kell benyújtani, amely tartalmazza:

- a külföldi oltalomszerzés helyzetét,
- az értékesítésben elért eredményeket, vagy azok meghiúsulását,
- a létrejött vagy sikertelenné vált üzleti kapcsolatokat,

A támogatott iparjogvédelmi oltalmak hasznosulását ezen beszámolók alapján vizsgáltam.

## **2. Az iparjogvédelmi oltalmak támogatásának statisztikai elemzése**

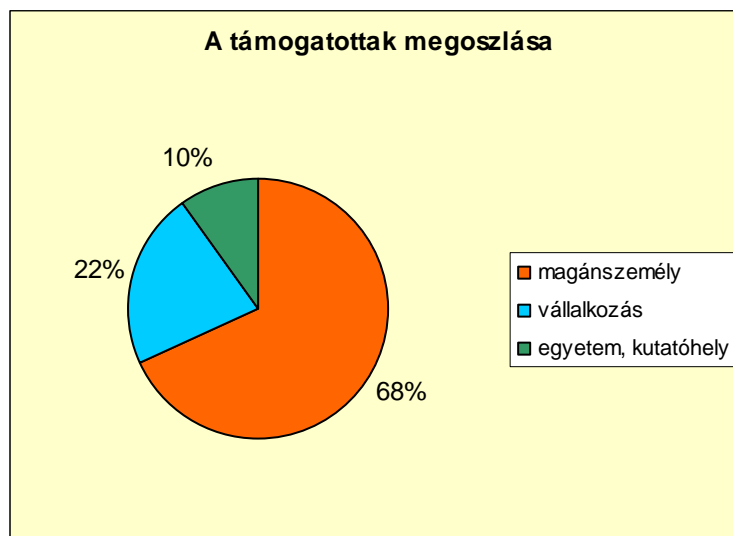
A külföldi szabadalmaztatás támogatásának kezdetétől, **1992-től napjainkig 579 szerződéskötés történt az iparjogvédelem támogatására.** Ez a szám az ügyiratok sorszámozásából fakadóan pontosan meghatározható. A szerződések, előzményeik és az eddig történt eseményekről szóló információk kartotékolva és részben számítógépen rendelkezésre állnak a Pályázati Irodán.

Az 579 szerződésnél kevesebb a találmányok száma, mivel egy-egy találmánnyal kapcsolatban esetenként többször is benyújtanak támogatási kérelmet és kapnak támogatást a szabadalmaztatás folyamatában a jogvédelem benyújtására, majd



fenntartására. Megpróbáltam az ily módon történő ismétlődéseket kiszűrni, és így megközelítő pontossággal **386 db találmányhoz kaptak a feltalálók támogatást az elmúlt 13 évben**. A feltalálók száma ennél valamivel kevesebb, tekintettel arra, hogy némelyik feltalálónak, intézménynek, vállalkozásnak több találmánya is van, amelyhez támogatást kért. Ilyen például: a SOLVO Rt, a Béres Export-import Rt, a Szegedi Biológiai Központ, Érdi Gyümölcs Kht, dr. Sarkadi Balázs, Natta Antal, Bognár József.

**Össességében 1992-től napjainkig 1 177,5 millió forint támogatás került kifizetésre a feltalálókna a külföldi iparjogvédelem támogatása címén.** Ez az összeg önmagában soknak tűnik, azonban a központi költségvetés nagyságrendjét tekintve elenyésző. A támogatottak 68%-a magánszemélyként nyújtotta be pályázatát, 22%-a vállalkozói és 10%-a kutatóintézeti, egyetemi kutatóhelyi eredetű volt.



Ez az arány közelít a Magyar Szabadalmi Hivatal 2004. évi tevékenységi jelentésében közzétett arányszámhoz, mely szerint a hazai szabadalmi bejelentések háromnegyede egyéni bejelentés, míg a nemzeti úton tett külföldi bejelentések 92%-a intézményi bejelentés. Ezek az arányok hazánkban az egyéni bejelentőknek adott bejelentési és fenntartási költségekre vonatkozó jelentős díjkedvezményeknek tudhatók be.

#### Hazai szabadalmi bejelentések száma a bejelentők jellege szerint (2000-2004)

	2000	2001	2002	2003	2004
Egyéni	648	725	657	607	553
Intézményi	161	195	185	148	185
Összesen	809	920	842	755	738

Forrás: MSZH 2004. évi tevékenységi jelentés

Jellemző adat még a jelentésből, hogy 2004. december 31-én 1644 szabadalmi oltalom volt magyar kézben, amelyek 40%-ának egyéni feltaláló a jogosultja. A fenntartott szabadalmak között az egyéni feltalálók arányának csökkenése abból

adódik, hogy egy idő után nem tudják fizetni a fenntartási díjakat, s így találmányaik kikerülnek a szabadalmazottak köréből.

A pályázatokból azonban kiderül, hogy **a feltalálók döntő többsége korántsem egyedül dolgozik, hanem egyéni, vagy társas vállalkozás vállalkozója, tulajdonosi, alkalmazotti csoport, intézeti kollektíva a találmány szellemi szerzője.** Nyilvánvalóan anyagi, esetleg hiúsági okból nyújtják be magánszemélynként a szabadalmaztatási kérelmet. Olyan esettel is találkoztam, amikor intézeti, szolgálati találmány lett volna a felfedezés, de az intézet igazgatója lemondott a találmányról, mivel nem tudta vállalni az intézet a szabadalmaztatás költségeit.

Szakmai körökben vannak, akik a felfedezésekben az egyéni képességeket, kreativitást helyezik előtérbe. Ezek valóban fontos feltételei az új alkotások létrejöttének, azonban a technika mai fejlettségi szintjén viszonylag kevés olyan szabadalom jöhet létre, s még kevesebb hasznosulhat, amely csak egy személy nevéhez köthető. Az anyagi feltételek megváltoztatásánál nyilvánvalóan nem lehet cél a magánszemélyeknek adott díjkezdvezmény megszüntetése, az érdekeltségi viszonyok olyan változtatása szükséges, hogy a kis cégek a jelenleginél jóval nagyobb, ha nem is a nemzetközi arányoknak megfelelően nyújtsák be találmányaikat szabadalmaztatásra.

A 2004. év végéig 85 szerződés került lezárásra vagy azért, mert a szerződést kötő teljes egészében visszafizette a kapott támogatást, vagy elállt a szerződéstől, vagy azért, mert egyáltalán nem, illetve kis részét tudta csak visszatéríteni az összegnek, és a Bíráló Bizottság lehetetlenülés címén elengedte a támogatás visszafizetését. A jelenleg fennálló visszafizetési kötelezettség 540 millió forint, mely összeget - a szerződés szerinti ütemezésben – 2012-ig kellene visszafizetni a céllelőirányzatba.

2003-ig olyan jogszabály volt érvényben, hogy a kapott támogatást visszatérítési kötelezettség mellett nyújtották, tehát a találmány hasznosításából keletkező eredményből a feltalálónak a kapott összeget vissza kellett téríteni a támogatási céllelőirányzatba. **A visszatérített összeg eddig 37,8 millió forint, ami a visszatérítési kötelezettséggel terhelt 996,3 millió forint támogatási összeg 3,8%-a.** Ez az arány nem tűnik soknak. Ez a szám azonban elsősorban a pénzügyi kimutatások számára bír jelentőséggel. Ennél fontosabb a gazdaság szempontjából az, hogy milyen arányban és milyen módon hasznosulnak a külföldön is szabadalmaztatott találmányok, milyen az ehhez nyújtott támogatások hatékonysága.

### **3. A támogatások hasznosulása**

Az iparjogvédelmi oltalom önmagában nem érték, csupán piacképesebbé tehet egy versenyképes szellemi alkotást. Az oltalom azzal nyer értéket, hogy hozzásegít az eredeti alkotás hasznosítási jogának kisajátításához, vagyis ahhoz, hogy az oltalom jogosultja, valamint annak esetleges kedvezményezettjei- pl. azok, akik az alkotás hasznosításának jogát tőle valamely konstrukcióban megszerezték – a hasznosítás tekintetében monopolhelyzetet élvezzenek, és ebből versenyelőnyre tegyenek szert a piac többi szereplőjével szemben. Tehát **az iparjogvédelmi oltalom annyit ér a gyakorlatban, amennyit a jogosult abból érvényesíteni tud.** Így alapelveként azt kell szem előtt tartani, hogy nem indokolható olyan iparjogvédelmi oltalom

megszerzésének támogatása, amely mögött nem áll tényleges hasznosítás, vagy a jövőbeni hasznosításnak elegendően jó esélye.

**Külgazdasági tekintetben megvalósuló hasznosításnak kell tekinteni:**

- elsősorban az oltalommal védett alkotást megtestesítő árucikkek hazai gyártását és exportját,
- a termék külföldön történő gyártását és forgalmazását,
- az alkotás külföldön létesülő gazdasági társaságba történő apportálását, valamint
- az alkotást magában foglaló technológia külföldön történő eladását akár licencadás, akár átruházás formájában.

**A hazai gazdaság számára a legtöbb előnyt az oltalommal védett alkotást megtestesítő árucikkek hazai gyártása és exportja jelentené.** Ez a megoldás járulna hozzá leginkább a nemzetgazdaság erejének növelése mellett a vállalkozások versenyképességének növeléséhez, a hazai foglalkoztatási helyzet javításához. Erre a következő lehetőségek kínálkoznak:

- A szabadalom formájában létrehozott szellemi vagyont a létrehozó maga alkalmazza saját vállalkozásában, vagy egy e célra létrehozott vállalkozásban, ha az ehhez szükséges pénzügyi és egyéb feltételeket képes megteremteni.
- Ha erre nem képes, akkor társul egy tőkeerősebb partnerrel, pl. úgy, hogy ő adja a szabadalmat, a partner pedig a tőkét.
- Végül megteheti azt is, hogy szabadalmát vagy a licencet átadja, eladja egy hasznosításra vállalkozónak, aki vagy létező vállalkozásában profilbővítés, vagy új vállalkozásalapítás formájában hasznosítja azt.

Idő hiányában természetesen nem tudtam valamennyi ügyiratot áttekinteni. Tételesen az 1997-1998. évi, szerződéskötéssel zárt témákat vizsgáltam át, mivel ettől az időponttól került a minisztériumhoz a feladat, és e régebbi találmányok hasznosulásának nagyobb a valószínűsége, mint a nemrégiben benyújtott pályázatok esetében. Másrészt pénzügyi ellenőrzés céljára készült kimutatásból visszakerestem azokat az eseteket, amelyeknél visszafizette a pályázó a támogatás teljes összegét. Feltételezve, hogy ezt a hasznosítás eredményéből tette, ezek között a találmányok között valószínűsítettem a sikeres találmányokat. Továbbá áttekintésem volt 2003-tól napjainkig a benyújtott és elfogadott pályázatokról, átvizsgáltam azok fő jellemzőit, összetételét annak érdekében, hogy a legutóbbi idők jellemzőit fel tudjam tárni.

A teljes támogatási összeget 23 feltaláló fizette vissza. Tehát a támogatási szerződések 5,7%-ában történt meg a visszafizetési kötelezettség teljesítése. Ezek között 11 volt vállalkozás, 6 költségvetési kutatóhely, és 6 magánszemély. Az adatokból azonnal kitűnik, hogy a visszafizetők, tehát feltehetően hasznosítók között a legnagyobb arányban vannak a vállalkozások. A benyújtott támogatási kérelmek arányához viszonyítva magas a sikeres kutatóhelyek aránya, s a létszám arányhoz mérten kevés magánszemély fizette vissza a támogatást.

Természetesen a visszafizetés nem jelenti azt, hogy egy valóban sikeres találmány megvalósításáról van szó. Van, aki pusztán fegyelmezettsége folytán, a felszólításokra fizeti vissza a támogatást. Minden esetre valószínű, hogy a támogatást visszafizetők között kell keresni a sikeres találmányokat. A támogatást csak részben visszafizetők között is lehetnek azonban ígéretes, még a hasznosítás folyamatában lévő találmányok. Ezért a rendelkezésre álló információkból, beszámolókból igyekeztem utána nézni annak, hogy mi történt valójában

Sajnos a támogatást visszafizető feltalálók beszámolói meglehetősen szűkszavúak. Általában nem fejtik ki, hogy milyen módon jutottak el a sikerhez, csak közlik a visszafizetés tényét. Az is feltételezhető, hogy egy cég esetében nagyobb a fegyelem, mint magánszemélynél, s ezért is nagyobb a visszafizetési arány és a beszámolási kötelezettség teljesítése. Kedvezőtlen a tapasztalat az, hogy sok támogatást kapott feltaláló mintegy fele nem is válaszol a beszámolót sürgető levelekre. A minisztériumnak pedig nincs eszköze ezek kikényszerítésére. Sokan azonban lelkiismeretesen küldik éves beszámolóikat, melyekből sokat lehet megtudni arra nézve, hogy milyen eszközei, illetve gátló tényezői vannak egy találmány hasznosításának, piaci bevezetésének.

Elsőként a hasznosított találmányokat vizsgáltam át abból a szempontból, hogy milyen módon történt a hasznosítás, s mi lehetett a siker titka.

### *Sikeres találmányok*

A beszámolók és a támogatás visszafizetési adatok alapján a pályázatok útján támogatott találmányok között 12 sikeres találtam, mely alapján már terméket gyártanak, vagy megvásárolták a szabadalmat. Az utóbbi öt év pályázatait leszámítva, és csak a régebbi, 1992-1999 közötti szabadalmak hasznosulását vizsgálva, amelyeknek már több idejük volt a nemzetközi szabadalom megszerzésére és megvalósításra. **A hasznosulási arány 7,4%, ami már nemzetközi összehasonlításban is megállja a helyét.** A nemzetközi adatok szerint átlagosan 100-ból jó, ha 10, már szabadalommal rendelkező találmány hasznosul. Feltehetően több olyan találmány is lehet – különösen az utóbbi évek találmányai között, amelyek - a sikerhez, gyártáshoz, megvalósításhoz vezető úton vannak, s a megvalósításhoz vezető hosszadalmas eljárások miatt - még nem szerepelnek a listában. Az is előfordulhat, hogy a sikeres feltalálók között vannak olyanok, akik nem számolnak be sikereikről, s róluk nincs információnk.

Sikeres találmányok (teljes körű felsorolás nélkül):

- Az **MTA Kutatás és Szervezéselemző Intézet** 1992-ben kötött 20 millió forintos szerződést a külföldi szabadalmaztatás támogatására. A találmány tárgya: Eljárás kation komplexképzőként alkalmazható koronaér származékok előállítására. Az Intézet hasznosítási szerződést kötött az Akadimpex Külkereskedelmi Kft-vel és a Kft fizette vissza a támogatást.
- A **Kossuth Lajos Tudományegyetem Országos Frederic Joliot Curie Kutató Intézete** 1993-ban kapott támogatást „eljárás komplexképzők előállítására, az élőszervezetbe bekerült radioaktív izotópok megvalósítására alkalmas módszer” elnevezésű találmányához. A találmányok olykor nagyon hosszú átfutási idejére jellemző, hogy az 1998. évi beszámolójukban még azt

jelezték, hogy nem látszik remény a külföldi hasznosításra. Az egészségüggyel kapcsolatos találmányokra jellemzően felvetik, hogy a szabadalmaztatási költségeken túl a toxikológiai, klinikai vizsgálatok további 30 millió forintba kerültek. Később az intézet a szabadalmat átruházta a Nucleotech Kft-re (magyar cég). A Nucleotech Kft. 25 millió forintot fizet a szabadalomért 3 részletben, a bevétel 50%-a a feltalálókra illeti. A kapott 2,4 millió forint támogatást visszafizették.

- A **Párkány Kft** találmányának tárgya vasúti kosaras kocsi. 1994-ben 5 millió forint támogatást kaptak a találmányhoz. Az 1998. évi beszámolóban arról értesítettek, hogy know-how hasznosítási szerződést kötöttek Szlovákiában royalty jellegű díjfizetés ellenében, 1999. elejéig a támogatást visszafizették.
- A **SEMILAB Félvezető Fizikai Laboratóriumi Rt.** 1993-ban kapott 5,8 millió forint támogatást találmányához, melynek elnevezése "eljárás és berendezés kisebbségi töltéshordozó mérésére félvezető anyagokban". A szabadalmaztatási eljárást 1991-ben kezdték meg külföldön, akkor még az OTH fizette a támogatást. A külföldi szabadalmat széles skálán kérték meg, később - anyagi okok miatt - Dél-Koreát és a Szu-t lemondták. A szabadalom tárgyát képező berendezés értékesítése kezdetben lassan, majd egyre gyorsabban nőtt, majd 1997 végéig a teljes támogatási összeget visszafizették.
- A **Florin Vegyipari és Kereskedelmi Kft** 1993-ban Alumínium-Kálium-Szulfát tartalmú krém és eljárás előállításához kapott 2,2 millió forint támogatást. 1998-ig visszafizette.
- A **Béres export-import Rt.** cukor és nátrium mentes pezsgőtabletta és granulátum és eljárás azok megvalósítására elnevezésű találmányhoz kapott 1994-ben 2 millió forint támogatást, melyet 1999-ig visszafizetett. Tanulságos megemlíteni, hogy a Béres export-import Rt. 1996-ban is kért és kapott támogatást vizes koncentrátum és eljárás ennek előállítására címen. Az ötletből azonban nem lett szabadalom, s a külföldi bejelentést visszavonták.
- **Dr. Sarkadi Balázs**, az Országos Hematológiai és Immunológiai Intézet dolgozója 1997-ben támogatást kapott fluorenc festék alkalmazása a daganatok széleskörű rezisztenciáját okozó fehérje aktivitásának mennyiségi kimutatására. A témában több előadás és publikáció történt. 2003-ban nem kizárólagos licenciat engedélyeztek az Atlanta Pharma AG részére, s ezért 19 ezer Euró licenc díjat kapott a feltaláló és társa, melyből a támogatást visszafizetik.
- A **SOLVO Biotechnológiai Kft.** 1999-ben dr. Sarkadi Balázs kérelmére támogatott „eljárás daganatok széleskörű multidrog rezisztenciáját gátló vegyületek és az ezeket hatóanyagként tartalmazó gyógyszerek előállítására” elnevezésű szabadalmát apportálta. Ezzel az új tulajdonos a Kft lett, amely a 7,7 millió forint visszafizetési kötelezettséget átvállalta. Példa értékű a hasznosításnak ez a módja, amelynél a szabadalom kizárólagos hasznosítási jogát a társaság részére a feltaláló és társai a társaság részére átadták. A szabadalom társaság általi hasznosítása esetén az apportáló tagok külön szerződésben foglalt találmányi díjra jogosultak. A vegyületet a SOLVO Biotechnológiai Rt. Értékesíti. A tranzakció eredményeként befolyt összegből 1994-ben részben már teljesítették a visszafizetési kötelezettséget.
- A **Taurus Emergé Gumiipari Kft.** 1998-ban kötött szerződést nagynyomású hajlékony tömlőszerkezet és eljárás annak előállítására elnevezésű találmányára. (A Taurus-ról, mint volt hazai nagyvállalatról ismert, hogy

privatizáció után a Phonix csoport tagjaként önállóan tevékenykedő hazai vállalat). A találmány fontos jellemzője, hogy lehetővé tette nemzetközi szabvány szerinti flexibilis vezetékek gyártását, melynek teljesítését egyre több területen megkövetelik. Ilyen gyártási eljárással jelenleg a világon csak két cég rendelkezik. Az API (American Petroleum Institut) jóváhagyásával a gyártó közvetlenül a terméket értékesíti.

- **Dr. Petró József**, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Szerves Kémia technológia tanszékének professzora 1997-ben kapott támogatást eljárás hordozós, nem piroforos poláros felületű vázkatalizátorok előállítására elnevezésű találmányára. Az eljárás lényege, hogy egyszerűbb, olcsóbb, környezetkímélőbb, mint a korábbiak. Kiküszöböli a hagyományos katalizátorok tűzveszélyességét. A német Degussa cég a pályázat tárgyát képező eljárás opciójára 10 000 DEM-et fizetett, a gyártás a német cég kezében van. A gyártásra 24 hónapos kizárólagosságot kértek, ami alatt a piackutatás befejeződik. A találmány iránt hazai érdeklődés is van. A professzor egyéni feltalálóként tudta értékesíteni találmányát, amelyre tudományos munkássága, hírneve, kapcsolatai révén volt lehetősége. Az USA-ban kitüntetést is kapott és a találmánnyal kapcsolatos együttműködésről tárgyalnak.
- **Bognár József** többcélú reklámeszköz beltéri használatra. (un. Cameleonposter) csupán 1999-ben kapott támogatást. Beszámolója szerint azonban a külföldi partnerek érdeklődnek a találmány iránt, két külföldi cég is versenyez érte (a Jansen-Display és az Oechsle Display Systeme GmbH). Szerződés-kötés folyamatban.  
A külpiaci siker így várható, bár eddig még nem fizetett vissza a feltaláló.
- **Komfort Épületgépész Tervező** Debrecen hideg-melegvíz biológiai tisztántartására alkalmas Tömegáram stabilizált cirkulációs rendszert dolgozott ki, 1999-ben kapott támogatást. A rendszer a hideg-melegvíz biológiai tisztántartására alkalmas. Csökkenti az egészségkárosodás kockázatát, a bakteorológiai elfertőződés veszélyét, minimalizálja a hőenergia felhasználást. A találmánynak nagy erkölcsi sikere van, több díjat is nyert. 6 országban van bejegyezve.  
A hasznosítással kapcsolatos helyzet: Indiából nagy az érdeklődés a berendezés iránt, de szeretnék a kizárólagosságot magukénak tudni. Japánok is érdeklődnek. Luxushajók is keresik. A feltalálók véleménye szerint: A mi érdekünk a gyártás eladása úgy, hogy a rendszert előállító gyár Magyarországon épüljön meg hazai vagy külföldi befektetővel. A befektető első kérdése a referenciák prezentálása.  
A Debreceni Orvostudományi Egyetem újonnan épült szájsebészeti klinikáján beépítették a rendszert. 2003-ban egy idősek otthonában és több családi házban is betervezték. 524 lakásos lakótelepen referenciahelyet hoztak létre.  
A hazai elterjedésével kapcsolatos probléma a feltaláló véleménye szerint, hogy az emberek nem eléggé érdeklődnek az egészségük megőrzését érintő dolgok iránt.

Az adatokból azonnal kitűnik, hogy a hasznosítók között a legnagyobb arányban vannak a vállalkozások (7). A benyújtott támogatási kérelmek arányához viszonyítva magas a sikeres kutatóhelyek aránya (2), s a támogatott pályázatok arányához mérten kevés magánszemély tudja megvalósítani találmányát (3).

**Kedvező, és a jövőre vonatkozóan jelzésértékű, hogy 6 olyan találmánnyal rendelkező vállalkozás van a sikeresek között, amelyik itthon gyártja a találmány tárgyát képező terméket, és több-kevesebb sikerrel exportálja azt.** Továbbá figyelemre méltó az is, hogy a két kutatóintézet és egy magánszemélyként bejegyzett feltaláló vállalkozásnak adta át hasznosításra találmányát (hasznosítási szerződés, szabadalom átruházás, apport), s a vállalkozások vitték sikerre. Három magánszemélynek pedig személyes kapcsolata, illetve nemzetközileg elismert tudományos munkássága révén sikerült külföldön értékesítenie a szabadalmat, illetve licencet. Ezt tette egy vállalkozás is. Megfogalmazták azt is, hogy a vevők pozitívan értékelik, ha a találmány állami támogatást kapott a szabadalomhoz.

**A sikeres találmányok fele biotechnológiai, gyógyszeripari és egészségvédelemmel kapcsolatos találmány.** Ebből négy a gyógyszeripari készítmény, annak ellenére, hogy - a beszámolók szerint - ezeknek a találmányoknak az elfogadtatása, engedélyeztetése meglehetősen nehéz, költséges és hosszú folyamat. Az arány összhangban van az érvényben lévő nemzetközi szabadalmak arányával, és mutatja az e téren meglévő szakmai, kutatási felkészültségünket. Egy járműipari, egy kozmetikai, egy kereskedelmi és kettő fizikai, gépipari jellegű találmány van még a sikeresek között.

*Sikertelen, illetve a hasznosítás folyamatában megrekedt találmányok*

A sikertelen, vagy kevéssé sikeres feltalálók beszámolói alapján lehet megismerni a hasznosításban megrekedt találmányok sikertelenségének okait. Fontos tudni, hogy azok a szabadalmaztatásra benyújtott pályázatok, amelyeknél az elővizsgálat igazolta a szabadalom jogosságát, döntő többségében **megkapták a nemzetközi szabadalmat, piaci értékesítésük mégis eredménytelen volt.** (Néhány ilyen beszámoló részletesen a 3. számú mellékletben).

A sikertelenség okait az alábbi tényezőkben kell keresni:

- A feltalálók többsége, különösen a magánszemélyként bejegyzett feltalálók jó része rögtön külföldi vevőt keres találmányára, amitől eddigi költségei megtérülését, s némi hasznot remél. A nagy nemzetközi cégek azonban saját kutató-fejlesztő gárdával rendelkeznek, melyek fejlesztéseit folyamatosan beépítik termékeikbe. Fenntartásokkal fogadják a külső innovációt, különösen, ha az egy kis országból, magánszemélytől származik. Nem is érdekük a találmányok bevezetése, változtatások kezdeményezése, egy feltaláló meglátása szerint: részben, mert ezzel addigi gyártásaik feldicsért minőségét kérdőjeleznék meg, részben pedig félnek az esetleges sikertelenségtől. (Például tapasztalható, hogy a nagy autóipari cégek mind elzárkóznak a magyar találmányoktól).
- Olykor a hazai gyártás elmaradása az oka a külföldi szerződésnek, mivel nem tudnak a potenciális vevőnek referenciát biztosítani, sem a sorozatgyártásra, annak költségeire, sem a vevői körre vonatkozóan. Ennek oka viszont a hazai szűkös piac, s a megfelelő anyagiakat biztosítani tudó, kockázatokat is vállaló vállalkozók igen korlátozott volta.
- A nagy nyugati cégek sokat tudnak fordítani marketing költségekre, egy új, hazai termék, eljárás piaci bevezetésének feltétele a reklám, ami jelentős költségeket emésztene fel, s amire a hazai cégeknek nincs elegendő

fedezete, a kockázati tőke pedig ebben a korai szakaszban még elzárkózik a befektetéstől.

- Biotechnológiai, gyógyszeripari termékeknél a nemzetközi alkalmazáshoz szükséges engedélyek, vizsgálatok végzése igen költséges és hosszadalmas. Hazai intézményeink ezeket a költségeket a legtöbb esetben nem tudják vállalni. Ilyen találmányok esetében a feltalálók a támogatási időszak meghosszabbítását igényelnék, s ez esetben feltehetően több sikeres ilyen találmányról számolhatnánk be. Ehhez a problémakörhöz lehetne hozzáfűzni még azt a jelzést is, hogy „a külföldi cégek olyan mértékű anyagi érdekeltségben részesítik a felhasználókat, hogy ellenérdekük a hazai gyártás”.
- Speciálisan magyar sajátosság, hogy az elmúlt évtizedben volt néhány olyan feltaláló, akinek ugyan sikerült hasznosítót találnia, a cég azonban időközben tönkrement, s emiatt kútba esett a találmány ügye is.
- Néhány esetben pedig nem bizonyult megfelelőnek a nemzetközi piaci felmérés, de az is előfordult, hogy külföldi cég egyszerűen „ellopta” a találmányt.
- Az esetek többségében azonban sajnos az előzetes nemzetközi érdeklődést, a találmány kiállításokon történt bemutatását, konferenciákon történt ismertetését, publikációt követően sem sikerült szerződést kötni hazai vagy külföldi hasznosítóval.

A sikertelenség néhány tényezőjét adottságként kell kezelni. A támogatási keretek, feltételek változtatásával azonban elő lehet segíteni a sikertelenség okainak kiküszöbölését. Ez jelenti egyrészt a még szelektívebben kiválasztott találmányok külföldi iparjogvédelme megszerzésének a jelenleginél nagyobb támogatását, másrészt a hasznosítás további folyamatának elősegítését.

Mint már említettem, az utóbbi években – tekintettel a rendelkezésre álló keret szűkösségére, valamint a kevésbé hasznosuló találmányok magas számára - a Bíráló Bizottság döntéseinél előtérbe került az a szemlélet, hogy a célleírányzatból történő támogatásban olyan alkotások részesüljenek, amelyek esetében ésszerű mértékben megalapozottnak tekinthető az esély arra, hogy külgazdasági hasznosulásuk megvalósul.

Az egyre szűkülő költségvetési keretek között azonban ennek a kritériumnak érvényesítése egyre inkább csorbát szenvedett. Ugyanis a nemzeti szakaszban az iparjogvédelem költségei olyan nagyságrendet jelentenek, amelyek a rendelkezésre álló keretből csak rendkívül kevés nemzeti szakaszba jutott szabadalom támogatását tennék lehetővé, Így a kiválasztásnál a szakmai szempontok, az igazságos, egyenlő elbírálás elve szenved csorbát, végső soron pedig a találmányok hasznosításának szempontja. A támogatási lehetőség pedig meg sem közelíti a pályázatban megjelölt 90%-os felső határt.

*Pályázat a mikro-, kis- és középvállalkozások találmányai külföldi iparjogvédelmi oltalmának és értékesítésének támogatására*

A külföldi szabadalmaztatás költségei általában kimerítik a feltalálók, és nem csupán a magánszemély feltalálók, anyagi lehetőségeit. Ugyanakkor, ahogy a találmány



előrehalad a hasznosítási pályán, ugrásszerűen emelkednek a hasznosítás költségei.

Felismerve azt, hogy a hazai találmányok legfőbb megvalósítói a kis- és középvállalkozások lehetnek, a GKM 2004. őszén új pályázati felhívást tett közzé a Kis- és Középvállalkozói Célelőirányzatból a mikro-, kis- és középvállalkozások találmányai iparjogvédelmi oltalmának és értékesítésének támogatására. A pályázat a találmányok hasznosításának elősegítésével kívánta fejleszteni a kis- és középvállalkozások ma még igen szűk körben végzett innovációs tevékenységét, fokozni versenyképességüket, jövedelmezőségüket új, nagyobb hozzáadott érték tartalmú, tudásalapú árucikkek termelésének ösztönzésével növelni.

**A pályázat nem csupán az iparjogvédelmi oltalom külföldön történő megszerzését és fenntartását támogatta, hanem a hasznosítás első szakaszához nyújtott támogatással a piaci bevezetés kritikus és nagy kockázattal járó szakaszán hivatott átsegíteni az anyagi javakkal erre nem rendelkező kisvállalkozásokat.** Így azért, hogy a találmány tárgya prezentálható legyen, támogatást nyújtott

- prototípus elkészítéséhez, 0-széria előállításához, a találmánnyal kapcsolatos kísérletek végzéséhez, valamint
- a találmány értékesítésére vonatkozó piaci információk megszerzésének és a termék, illetve eljárás marketingjének költségeihez.

Az új jogcímekhez adott vissza nem térítendő támogatás az elszámolható költségek 50%-a, együttesen 15 millió forint lehetett, s ebből a piaci információk megszerzéséhez, a marketing költségekhez 3 millió forint volt adható. Míg a hagyományos iparjogvédelmi költség támogatásának aránya azért, hogy konzekvens legyen a korábbi pályázattal, továbbra is 90%, legfeljebb 10 millió forint. A támogatás maximális összege 25 millió forint volt.

A pályázat céljára rendelkezésre álló keretösszeg 80 millió forint volt. A keret nem került teljes egészében felhasználásra. Ennek oka lehetett a viszonylag késői meghirdetés, a pályázatok készítéséhez, beadásához rendelkezésre álló idő rövideje, és nem utolsósorban a pályázati felhívás újszerűsége, kevésbé ismertsége. A beérkezett pályázatok közül 3 pályázat összesen 46,9 millió forint támogatási összeget nyert el. A tapasztalatok alapján a korábbiakhoz hasonló céllal kiírásra kerülő új pályázat feltehetően már sokkal eredményesebb lehet.

#### ***4. Érdekeltségi, pénzügyi szabályozási feltételek a találmányok hasznosításában***

A találmányok hasznosításának folyamatában tehát a találmányt a feltaláló vagy maga hasznosítja, gyártja vállalkozásában, vagy pedig eladja, átadja a találmányt, illetve a hasznosítási jogot egy hazai vagy külföldi vállalkozásnak. A magánszemély feltalálók esetében az a tapasztalat, hogy csekély arányban tudják hasznosítani, értékesíteni találmányaikat. Ennek fő oka, hogy az új alkotások kifejlesztésének képessége nem szükségszerűen jár együtt az árutermelés gazdasági kérdéseiben való jártassággal, az ehhez szükséges gazdasági ismeretek, tapasztalatok birtoklásával, az adminisztratív ügyintézés szabályaival. Ezért célravezetőbb az a módszer, ha a találmányára vonatkozó hasznosítási jogot eladja valamely kis- és

középvállalatnak, akár a sajátjának, akár más vállalkozásnak. Hogyan kerül elszámolásra az ezzel kapcsolatos bevétel, illetve kiadás, illetve a bevételeket milyen adó terheli, milyen kedvezmények érvényesíthetők ezzel kapcsolatosan, a találmányok hasznosításának mind-mind fontos érdekeltégi motívumai.

A fenti kérdésekkel kapcsolatban **ez év januárjától több, kedvező irányú módosító rendelkezés is hatályba lépett.**

Komoly vívmány volt az innováció ösztönzése, a találmányok hasznosítása terén, hogy megteremtődött – a közvetlen K+F költségek leírási lehetőségének mintájára – az iparjogvédelmi oltalomszerzési költségek adókedvezmény formájában történő jóváírási lehetősége. Tehát az adókról, járulékokról és egyéb költségvetési befizetésekről szóló 2004. évi C1. törvény 20. §-a alapján 2005. január 1-től a kis- és középvállalkozások társasági adóalapjukból leírhatják a magyarországi szabadalom, használati és formatervezési mintaoltalom megszerzésére és fenntartására fordított költségeket. Ugyanez a szabály vonatkozik az egyéni vállalkozókra is, akik az adóköteles bevételeikből írhatják le a fenti a költségeket.

Ez a lehetőség hozzájárulhat ahhoz, hogy a találmánnyal rendelkező kis- és középvállalkozások, egyéni vállalkozók a korábbinál jóval nagyobb számban szerezzenek saját fejlesztéseikre iparjogvédelmi oltalmat, és ezeket fenntartsák. A módosítás abból a szempontból is lényeges, hogy a magánszemélyeknek adott iparjogvédelmi oltalmak megszerzésére és fenntartására adott jelentős kedvezményeket, melyek arra ösztönözték a vállalkozókat is, hogy magánszemélyként nyújtsák be találmányaikat, ellensúlyozni tudja. Ez esetben a feltaláló már a bejelentéskor lemond a szabadalmas jogairól saját kis- és középvállalata javára. A szabály módosítása – céljának megfelelően - feltehetően olyan eredménnyel jár, hogy **a jövőben több lesz a kis- és középvállalkozások által benyújtott pályázati kérelmek száma, és nagyobb arányú lesz az oltalommal rendelkező találmányok hasznosítása is.**

Amennyiben pedig a magánszemély feltaláló fizette a szabadalmaztatást és ezt követően licenciát ad egy kis- és középvállalatnak találmánya hasznosítására, akkor – az én olvasatomban - ennek költségeit is levonhatja a KKV az adóalapjából. Ezáltal a KKV-k várhatóan nagyobb érdeklődést mutatnak a hazai találmányok átvétele, alkalmazása iránt. (Megjegyzem, hogy a Magyar Feltalálók Egyesülete honlapján is támogatja a magánszemély feltalálók találmányainak KKV-k részére történő átadását, holott korábban a „független” feltalálók fontosságát hangsúlyozták).

Hozzá kell tenni azonban, hogy ez a módosítás csupán a találmányok magyarországi oltalmára vonatkozik, a külföldi oltalom megszerzéséhez továbbra is indokolt a pályázatok útján történő támogatás. A külföldi iparjogvédelmi oltalom megszerzésének központi támogatása ugyanis az összeg nagyságát tekintve jelentős szelektivitást igényel.

**Magánszemély a találmánya átruházásából, hasznosításából származó jövedelmét a személyi jövedelemadó törvény alapján számolja el szellemi tevékenység jövedelmeként.** Korábban a szellemi tevékenységből származó adóköteles jövedelme 25%-ával, de legfeljebb 50 ezer forinttal csökkenthette az

összevont adóalapját. Tekintettel arra, hogy már a szabadalmaztatás költségei is lényegesen meghaladhatják az 50 ezer forintos költségként elszámolható felső határt, indokolt volt az ez évtől hatályba lépett másik módosítás is, miszerint a bevétellel szemben felmerült valamennyi költséget el lehet számolni /2004. évi CI. törvény 5. § (3)/. Ez a módosítás a magánszemély feltalálók anyagi helyzetét könnyíti. A jövedelem összeadódik a feltaláló többi jövedelmével, s az összevont jövedelem utáni sávban adózik

Számomra ugyanakkor kérdéses a külföldre értékesített szabadalmak, licenciák nemzetgazdasági haszna. Kétségtelen, hogy ez a szellemi export növeli hazánk elismertségét, s bizonyos adóbevételt is hoz. A beszámolók alapján azonban optimális esetben is az a találmány tárgyat képező gyártmány értékesítéséből általában 2,5-5% illeti meg a feltalálót, illetve ennyit ajánlanak a külföldi vevők. Hazai gyártás és export esetén ennek többszörösét lehetne eredményként elkönyvelni.

Fenti kedvező irányú módosítások mellett is felvethető, hogy elősegítené az iparjogvédelmi jogok magánkézből vállalkozóknak történő átadását, és igazságosabbá, átláthatóbbá tenné az adórendszert, ha a szellemi tulajdont – a MAFE javaslatával összhangban - vagyoni értékű jogként kezelnék, és ennek megfelelően, elkülönült jövedelemként adózna.

### **5. Iparjogvédelmi tájékoztatás**

Korábbi felmérések, tanulmányok alapján már egyértelművé vált, hogy a kis- és középvállalkozásokban dolgozók, magánszemélyek jelentős hányadának iparjogvédelmi tájékozottsága nem megfelelő. Jelentős segítségre lenne szükség a találmányok szabadalmaztatásra érett szakmai kidolgozásához, a pályázatok elkészítéséhez. Ezért a Magyar Szabadalmi Hivatal a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium támogatásával, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara hálózatára építve alapvető ismereteket nyújtó iparjogvédelmi tájékoztatási, felvilágosító szolgáltatást, infoponthálózat működését indította el 2004. évben a VIVACE program keretében. A program célja elsősorban a kis- és középvállalkozások versenyképességének iparjogvédelmi eszközökkel történő növelése volt. A Magyar Szabadalmi Hivatal nemrégiben számolt be az eddigi tapasztalatokról.

A MKIK területi szervezeteinek infrastruktúrájára telepített országos szolgáltatói hálózat 23 szolgáltató helyével a kis- és középvállalkozások körét közvetlenül, érdekképviselői szervükön keresztül éri el. Ezáltal lehetővé válik, hogy az érdeklődők lakó, illetve munkahelyükhöz közel juthassanak hozzá az igényelt iparjogvédelmi tájékoztató szolgáltatásokhoz. Az infoponthálózat kiépítését a kamarai hálózat dolgozóinak oktatásával kezdődött. Így a kamarai területi szervezetek mindazon tudás és kapcsolatok birtokában vannak, amellyel a KKV-khoz a szükséges iparjogvédelmi ismereteket közvetíteni tudják. A hálózathoz érkezett eddigi megkeresések száma mutatja az érdeklődést. Az MSZH azonban nem várja csupán az érdeklődőket, hanem regionálisan szervezett előadásokkal népszerűsíti a hálózat működését.

A hálózat kiépítésének eredeti célja az volt, hogy a vállalkozások az eredményesebb hasznosítás céljából a saját szellemi termékeik jogvédelmi érdekében szükséges lépéseket megtegyék. Az eddigi tapasztalatok arra is rávilágítottak, hogy megfelelő

tájékozódással elkerülhető az is, hogy a KKV-k a megfelelő iparjogvédelmi ismeretek hiányában a jogsértések miatti bitorlási perekbe kerüljenek.

A bevezetés óta (2004. szeptember 15.) eltelt időszakról szóló beszámoló szerint az MSZH által biztosított PIPACS (Publikus Iparjogvédelmi Adatbázis Család) rendelkezésre állásával több, mint 40 millió szabadalmi dokumentumot tartalmazó nemzetközi adatbázishoz férhetnek hozzá így az érdeklődők. Ez adta az ötletet számomra ahhoz, hogy **ezt az információs hálózatot lehetne felhasználni a hazai eredetű szabadalmak közzétételére, népszerűsítésére, a vállalkozásokkal történő megismertetésére is.**

Ezen a módon lehetne hasznosítókat keresni a támogatott pályázóknak is. Továbbá a még nem túl régi, legfeljebb 5 éves, még fenntartott, külföldön is védett szabadalmakat közzé lehetne tenni, hátha vevőre, gyártóra találnak. Olyan innovatív vállalkozásokra gondolok potenciális hasznosítóként, amelyek éppen profilbővítésen gondolkodnak.

### **6. Javaslatok a támogatási rendszer átalakítására, a hasznosítás elősegítésére**

A fent leírtak rávilágítanak arra, hogy **jelentős hagyományokkal rendelkező pályázatról van szó, mely az elmúlt több mint tíz éves működése során hozzájárult a magyar találmányok nemzetközi hasznosításához.** Az eltelt idő alatt azonban megmutatkoztak problémái is. Mindez muníciót ad a továbbfejlesztés mai követelményeknek megfelelő irányára. Véleményem szerint az nem kérdőjelezhető meg, hogy szükség van-e erre a támogatási formára. A hazai szellemi értékeken, kreativitáson alapuló, magas hozzáadott érték tartalmú, exportképes termékek arányának növelése versenyképességünk fokozásának forrása. Ez van összhangban az Európai Unió innováció ösztönzésére irányuló törekvéseivel is, mivel, mint az Unió többi országa, mi sem szeretnénk a távol-keleti alacsony bérekkel versenyre kelni.

A központi forrásokból, pályázati úton történő támogatás is indokolható, mivel nyilvánvaló, hogy sem a hazai kis-, és középvállalkozások, sem az egyetemek, kutatóintézetek, sem a magánszemélyek nem rendelkeznek olyan anyagi eszközökkel, amelyek a nemzetközi szabadalmaztatás tetemessé nőtt, kockázatosnak minősülő kiadásait fedezné. A kockázati tőke forrásai bevonásának igen korlátozottak a lehetőségei a fejlesztésnek ebben a szakaszában. Hitelezéssel sem megoldható a probléma, mert a bankok számára egy mégoly ígéretes találmány sem jelent fedezetet a hitelek nyújtásához. Ezért a nemzetközi gyakorlatban is az állami szerepvállalás a jellemző az innováció e szakaszában.

A továbblépésnél, az elemzés megállapításai alapján, fontos szempontként kell figyelembe venni, hogy **nem elégséges csak a külföldi szabadalmak megszerzéséhez és egy ideig fenntartásához nyújtott támogatás.** Ezzel ugyan egy meritési bázist tudunk teremteni a vállalkozásoknak a hasznosítható találmányokból. A tapasztalat azonban az, hogy a külföldön is levédett szabadalmak közül csak kevés hasznosul. A megvalósítás, a piacképes terméké fejlesztés innovációs folyamatához még több anyagi és nem anyagi támogatásra, segítségre lenne szükség. Ellentmond ennek az elvárásnak a jelenleg rendelkezésre álló költségvetési források szűkössége. Ezért a pályázatok olyan továbbfejlesztésére

lenne szükség, amely a rendelkezésre álló lehetőségeket, kereteket figyelembe véve már rövidtávon is hatékonyabbá teheti a rendszert.

Tehát két pályázatról van szó, melyek átalakítással költséghatékonyabbá tehetők:

- A magyar találmányok külföldi bejelentésének támogatására kiírt pályázatról, és
- A mikro-, kis- és középvállalkozások találmányai külföldi iparjogvédelmi oltalmának és értékesítésének támogatására kiírt pályázatról.

Tekintettel a szűkös költségvetési keretekre, valamint arra a tényre, hogy a szabadalmak hasznosítói, az innovációs folyamat megvalósítói elsősorban a vállalkozások, és ezek közül is a kis- és középvállalkozásokat kívánjuk kedvezőbb pozícióba helyezni, az utóbbival, az elmúlt évben debütált pályázattal kezdem.

*Pályázati felhívás a mikro-, kis-, és középvállalkozások találmányai külföldi iparjogvédelmi oltalmának és értékesítésének támogatására*

A pályázati kiírás szerint pályázhat magyarországi székhelyű gazdasági társaság, szövetkezet, és egyéni vállalkozó, amely megfelel a kis- és középvállalkozás kritériumainak, és saját maga vagy más vállalkozással együttműködve kívánja az oltalom tárgyát képező találmányt értékesíteni. További fontos kiírási feltétel, hogy „támogatást olyan KKV kaphat, amelyik a külföldi bejelentéssel kapcsolatban a Magyar Szabadalmi Hivatalnál tett iparjogvédelmi oltalmi bejelentés elsőbbségét igényelte”. Az MSZH elsőbbségét nem kívánom vitatni. Azonban a megfogalmazásból az derül ki, hogy csak a KKV-k által kifejlesztett találmányok hasznosítását támogatja a pályázat. A szabadalmak hasznosításának elősegítése érdekében szükséges lenne ezt a kört kibővíteni azzal, hogy „illetve az ilyen szabadalmi bejelentést tett magánszeméllyel, költségvetési intézménnyel, más vállalkozással hasznosítási szerződést kötött az iparjogvédelmi oltalom tárgyát képező találmány alkalmazására, gyártására, értékesítésére.”

A külföldi iparjogvédelmi oltalom megszerzésének, fenntartásának és megújításának költségeire adható támogatás arányát célszerű a korábbi pályázat támogatási arányával összhangban megállapítani. A másik két jogcímnél továbbra is tartható az 50%-os maximált mértékű támogatás. A forintban előírt felső plafonokat célszerű eltörölni ezzel is rugalmasabbá téve a vállalkozások és elbírálók mozgásterét.

*Pályázat a magyar találmányok külföldi bejelentésének támogatására*

A régebbi, a magyar találmányok külföldi bejelentésének támogatására kiírt pályázatot viszont ezzel párhuzamosan szűkíteni kellene kutatóintézetek, egyetemek, közhasznú szervezetek és magánszemélyek által benyújtható pályázatra. Ezzel nyitva hagynánk a kaput mindenki számára a találmánnyal kapcsolatos kezdeti lépések megtételére. A **magánszemélyek számára** azonban a költséghatékonyági szempontok érvényesítése miatt csak a kisebb költséggel járó elővizsgálatokra nyújtana támogatást a pályázat, tekintettel arra, hogy hasznosító megléte esetén a hasznosító viheti tovább a folyamatot. A magánszemélyekkel kapcsolatban Osman Péter felvetette, hogy célszerű lehet egy innovációs érdekképviselői szervezeten, pl. a Magyar Innovációs Szövetségen keresztül

benyújtaniuk a pályázatot, ezzel mintegy elővizsgálat alapján kerülnének a Pályázati Irodához. A vázolt rendszer azonban – véleményem szerint – kiküszöböli a jövőben azt, hogy magánszemélyek tömegesen nyújtsanak be pályázatot, s nem lenne célszerű ezt a feladatot a MISZ „nyakába varrni”.

**Egyetemek, kutatóintézetek** találmányai esetében a nemzeti szakaszokhoz is támogatást nyújtana a pályázat. Ennek indoka, hogy kutatási eredményeik egy része olyan természetű, amely nem közvetlenül, illetve már nem holnap hasznosítható a gazdaságban, vagy pedig a hazai feltételek nem alkalmasak a megvalósításra. Ezzel mód nyílna arra, hogy nagyobb összegű, esetleg hosszabb idejű támogatást kapjanak.

Megjegyzem a közfinanszírozású K+F programokban résztvevő kutatóhelyeknél a program részét képezi, vagy kellene, hogy képezze a kutatási eredmény védelme is. Ez csökkentheti a költségvetési kutatóhelyek ezen pályázat keretében történő támogatási igényét.

További probléma, hogy főként az egyetemek, kutatóintézetek által benyújtott pályázatok között **vannak olyan találmányok, amelyek tárgya nem termék, vagy technológiai eljárás, hasznosításuk főként nem a gazdasági tárcához tartozó profilban történhet.** (Példák csak az utóbbi év pályázataiból: felületpótló térdprotézis; segédeszköz verőúrszegek furatainak helymeghatározásához; poliuretán alapú készítmény érrendszeri üregek kitöltésére). Ilyen találmányok hazai és külföldi hasznosításához az Egészségügyi Minisztérium hatékony közreműködése lenne szükséges. A pályázatok között, nem túl gyakran, de előfordulnak új kísérleti növényfajták. (Pl. szintén az elmúlt év pályázataiból: Dyana feketeribizkefajta; Fertődi Vénusz málnafajta, Anita nevű új cseresznyefajta). Ezeknek a növényfajta oltalmaknak a hasznosítása a Földművelési Minisztérium közreműködését igényelné. Ezen kívül még esetenként benyújtanak környezetvédelemmel kapcsolatos pályázatokat és a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló európai irányelv elfogadásával várhatóan növekedni fognak a számítástechnikai szabadalmak is. Ez utóbbi területen is sok tehetség van nálunk, eredményeik szabadalmaztatással történő hasznosítása az Informatikai Minisztériummal együtt történhet.

A felsorolt példákban kitűnik, hogy, bár a találmányok döntő része az egyébként is széles hatáskörrel rendelkező Gazdasági és Közlekedési Minisztérium profiljához tartozik, illetve az elvi irányítása alá tartozó kis- és középvállalkozásokban hasznosulhat, jó néhány más tárcák feladatkörébe tartozik. Ez indokolja a jövőben a tárcák közötti együttműködés javítását, esetleg az anyagi forrásokkal való hozzájárulást is a feladat megoldásához. Természetesen nem nélkülözhető a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatallal való szoros szakmai kapcsolattartás, tekintetbe véve azt is, hogy, az Innovációs Alap kezelője az NKTH, és az Alap deklarált célja a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásba vételének elősegítése.

Végül a beszámolási kötelezettségek tapasztalatai alapján, célszerű a támogatott pályázatokat benyújtókat a beszámolási kötelezettség teljesítésére bizonyos szankciók kilátásba helyezésével is kötelezni, hogy a támogatás felhasználása ellenőrizhető, követhető legyen.

### *Bíráló Bizottság*

A pályázatokat elbíráló és elfogadásukra, illetve elutasításukra javaslatot tevő 15 tagú Bizottság tagjai széleskörű szakmai ismeretekkel, tapasztalatokkal rendelkeznek mind saját szakterületükön, mind a pályázatok elbírálásában. A pályázat eddigi, lényegében eredményes működése nagymértékben e grémiumnak köszönhető.

A bizottsági formában történő döntést az anyagi keretek szűkösége is indokolja. Ha csak a szűken vett szakmai szempontokat vesszük, elegendő lenne írásbeli véleményt kérni a pályázatokra. Amennyiben viszont rangsorolni is kell a pályázatokat az elfogadásnál, illetve a támogatási összeg megítélésénél, célszerű, ha minden érintett szakterület képviselője jelen van a döntésnél. A bizottsági formában történő döntés, illetve javaslatétel még olcsóbb is, mintha minden pályázatról külön-külön kérnénk írásbeli véleményt.

A Bizottság létszámát nem lenne célszerű növelni. Amennyiben valaki lemond, vagy valami más okból nem kíván, illetve tud részt venni a Bizottság munkájában, megfontolandó lenne külgazdasági, külkereskedelmi ismeretekkel, tapasztalatokkal rendelkező szakembert bevonni a munkába, tekintettel arra, hogy eddig inkább a műszaki, és egyéb szakmai szempontok domináltak a döntéseknél. A találmányok bel- és főként külgazdasági hasznosítása igényelné, hogy külpiaci szemlélettel és ismeretekkel rendelkező, gazdasági szakemberrel erősödjön meg a Bizottság.

Megfontolandó továbbá, hogy ritkítani kellene a bizottsági ülések számát. Az évi öt ülés egyrészt megterhelő a tagok és a Pályázati Iroda dolgozói számára, szűkössé teszi a pályázatok bírálatára fordítható időt. A megfontoltabb döntés előkészítés is az ülések számának csökkentését igényli.

**Összességében** a találmányok külföldi iparjogvédelmét támogató pályázat betöltötte funkcióját, korszerűsítése a hasznosítás előmozdítása irányában indokolt. Ezzel jelentős lépést lehetne tenni a hazai kis- és középvállalkozások innovációs tevékenységének előmozdítása, versenyképességének növelése, s végső soron az egész nemzetgazdaság jövedelemtermelő képességének javítása, a foglalkoztatás növelésének elősegítése terén.

Mindez a találmányok hasznosítása érdekében csupán az első, de nem lényegtelen elem. Az új vállalkozások alapítását, a KKV-k fejlesztését célzó pályázatokkal, üzleti angyalok bevonásával, inkubátor házak, innovációs központok működtetésével, a kockázati tőke konstrukció átalakításával lehet a hasznosítás egész folyamatát elősegítően markáns eredményeket elérni.

### **Forrás:**

Ipargazdasági Kutató és Tanácsadó Kft.: A szellemi jogok védelmének hazai szabályozása és gyakorlati működésének értékelése, a továbbfejlesztés lehetőségei nemzetközi benchmarking módszer alkalmazásával. A szabadalmi eljárás további egyszerűsítése és reformjának lehetősége

Osman Péter: Megjegyzések az egyes iparjogvédelmi oltalmak megszerzésének és fenntartásának a magyar találmányok külföldi bejelentése célú irányzatból történő támogatásáról szóló 9/2003. (II. 28.) GKM rendelethez

Reményi Péter. Felmérés a hazai találmányok hasznosításáról (Iparjogvédelmi és Jogi Szemle 2005. február)

Dr. Pakucs János: Az innováció hazai feltételrendszere

Dr. Penyigey Krisztina: VIVACE Vállalkozói Iparjogvédelmi Versenyképességet Alapozó Cselekvési Program (munkaanyag)

Köszönet a Pályázati Iroda pályázatokat nyilvántartó munkatársának, Kalmár Mihálynénak a pályázatok szerződéseihez való hozzáférésben nyújtott segítségért.